

**'Zienswijze Onderzoeksagenda Milieu voor windbeleid en RES',
Zaaknummer 2022-005244**

Geacht College van Gedeputeerde Staten van Gelderland,

Graag breng ik de volgende zienswijze bij u in:

**Zienswijze van [REDACTED]
op grond van de Concept Notitie Reikwijdte en Detailniveau plan-MER voor windbeleid en
RES provincie Gelderland**

1. Pag. 5 'Deze NRD is de eerste stap in de milieu-effectrapportage....':
 - Waarom deze NRD nu, terwijl het wachten is op duidelijkheid in milieunormen windturbines op Rijksniveau via de lopende procedure ontwerp-AMvB 'nationale windturbine bepalingen leefomgeving' met bijbehorende MER?
 - Hoe die later te verschijnen nieuwe milieunormen windturbines te zijner tijd te verwerken in de onderhavige procedure milieu-effectrapportage?
2. Pag. 6 Doel van het plan-MER: Hoe wordt gewaarborgd dat het detailniveau van de gemeentelijke ruimtelijke plannen, voor de kwaliteit woon- en leefomgeving in specifieke gebieden en voor de rechten van omwonenden bij wind- en zonneparken initiatieven, in dit plan-MER met voldoende mogelijkheid tot rechtvaardige besluitvorming wordt ingevuld?
3. Pag. 6 par. 1.1 Context en Achtergrond: Gaat er ook een actualisatie van de inhoud en strekking van het Klimaatakkoord en het Gelders Energie Akkoord, welke ten grondslag liggen aan de RES-aanpak, in het onderhavige onderzoek meegenomen worden? De pijlpalen zijn vooral rond de benadering van 'wind op land/wind op zee' anders komen te staan sinds de situaties bij de akkoorden destijds, onder andere door de Oekraïne crisis, ontwikkelingen in de energietransitie en het dossier gaswinning. De noodzaak tot realiseren van wind op land, heeft een andere urgentie gekregen, een urgentie waar de plannen waar deze m.e.r. voor is bedoeld mee rekening dienen te houden.
4. Pag. 7 'samen met gemeenten en regio's inzetten op een verbetering van de wind/zon verhouding': Waarom worden hier geen alternatieve bronnen in de verhouding (of balans) meegenomen? Zoals energie winning uit waterkracht, bio-vergisting, waterstof e.d.? Die bronnen wel meenemen geeft een beter beeld van wat ter aanvulling nodig is om een goede balans in bronnen en infrastructuur te ontwikkelen.
5. Pag. 7 'Ook iedere gemeente kan, indien gewenst, gebruik maken van het plan-MER om een herijkte RES 2.0 te kunnen borgen in omgevingsbeleid': Als onderhavig plan-MER zo sturend voor ook het lokale omgevingsbeleid is, dan dient er ook sprake te zijn van een detailniveau dat de zorgvuldigheid rond beschrijven van effecten op de leefomgeving voldoende borgt. Immers cumulatie van effecten van milieu hinderlijke activiteiten in elkaars nabijheid en rond gevoelige functies, zullen lokaal voldoende op veiligheid, hinder en schade getoetst moeten kunnen worden. Hoe gaat dat in deze voorgenomen Gelderse aanpak, het onderhavige effecten-onderzoek en de lokale en regionale toepassingen ingevuld worden?
6. Pag. 7 'Het (geactualiseerde) windbeleid van de provincie is kader stellend en voor realisatie van wind- en zonneparken zal mogelijk een Passende beoordeling gemaakt moeten worden.': In welke gevallen zal sprake zijn van noodzakelijkheid van een 'passende beoordeling', zowel bij de Provincie als Bevoegd Gezag als gemeenten als Bevoegd Gezag?
7. Pag. 7 'Grensoverschrijdende effecten': de nadere uitvoeringsafspraken die gemaakt zijn betreffen grensoverschrijdende milieueffectrapportage over de landsgrens met Duitsland. Waarom wordt grensoverschrijding van de provinciegrenzen of RES-grenzen niet op een vergelijkbare manier van uitvoeringsafspraken voorzien, dat doet toch geen recht aan omwonenden net over de grens in een andere provincie?

8. Pag. 9 ad 1 parallel en adaptief, 'er wordt daarom, binnen grenzen, gezocht naar ruimte om eerder gemaakte keuzes bij te stellen naar aanleiding van de bestuurlijke consultatie', en ad 2 heldere afbakening: wat zijn de hier bedoelde grenzen? In een langjarige trits van landelijk Energie Akkoord (sept 2013), Gelders Energie Akkoord (maart 2015), Klimaatakkoord (juni 2019) en ook van RES 1.0 naar RES 2.0, mag toch verwacht worden dat de betrokken en bevoegde overheidsinstanties een actualisatie van de afspraken maken? Bij voorkeur met een brede evaluatie van de RES 1.0 en uitwerking daarvan. En ook dan is een nader beraad op de noodzaak van wind op land (gezien de ingrijpende gevolgen daarvan), toch ook een reëel te vragen onderdeel of alternatief-component van de onderhavige m.e.r.-procedure?
9. Pag. 10 tekstkader 'initiatiefnemer en bevoegd gezag': In de opzet van afstemming en consultatie, zit geen element van democratische legitimatie via de gemeenteraden. Provinciale Staten is hier bevoegd gezag. Hoe is de rechtmatigheid voor belanghebbenden geborgd, zoals dat normaal via procedures omgevingsvergunning en bestemmingsplannen te doen gebruikelijk is?
10. Pag. 13 tekstkader 'verhoging doelstellingen': hier staat aangegeven dat herijking van de hier bedoelde doelstellingen nog in beweging is en de aanscherping van het beleidsprogramma in het voorjaar 2023 besluitvorming krijgt. Hoe gaat daar in deze m.e.r. rekening mee gehouden worden?
11. Pag. 13 en 14 onder 'Nationale omgevingsvisie':
- Wat houdt kiezen voor kwaliteit van de omgeving hier in?
 - En wat is bepalend in het rekening houden met andere waarden, vigerende bescherming of forceren van passeren van vigerende planbescherming voor het halen van de klimaatopgave?
 - En hoeft de hier bedoelde betrokkenheid bewoners, dan geen betrekking te hebben op de direct omwonenden? Momenteel kan een lokale ('elitaire') burgergroep welke een milieu-coöperatief ontwikkelbedrijf runt doorgaan als borging van 'participatie bewoners', dat is toch niet het proces openstellen voor participatie van omwonenden? Bewoners zijn in mijn ogen (ook) de direct omwonenden van initiatieven zonne- en windparken, en participatie behoort daarbij dan ook voor hen een reële mogelijkheid te zijn om in de uitwerkingen invloed uit te oefenen.
 - Voor mij staat daarbij overigens voorop dat bij te veel aantasting van de veiligheid, te veel hinder en onevenredige schade, de direct omwonenden uitgekocht dienen te worden. Ter plekke wonen moet dan niet mogelijk zijn. Hoe gaat het bevoegd gezag dat in de onderhavige procedure een rechtmatige plaats geven, wat is de kaderstelling daarin?
12. Pag. 14 Omgevingsvisie Gaaf Gelderland: de ruimte nodig voor duurzame energie raakt de leefomgeving van alle Gelderlanders en kan conflicteren met andere Gelderse kwaliteiten. Bij 'onevenredige of buitenproportionele' hinder, schade en invloed op de veiligheid voor omwonenden gelden toch hopelijk wel de criteria voor een effectieve zorgplicht van de overheid!? Hoe borgt het bevoegd gezag dit?
13. Pag. 15 tekstkader 'Windladder Gelderland': wanneer, in welke mogelijke gevallen, gaat de Electriciteitswet toch als ultimatum remedium worden ingezet?
14. Pag. 15 Omgevingsverordening, onderaan: als in de omgevingsverordening alleen op hoofdlijnen onderscheid wordt gemaakt tussen de opwek van grootschalige windenergie en zonne-energie, dan dienen middels een lokale verordening toch alsnog de rechten en plichten van belanghebbenden bij initiatieven tot realisatie van grootschalige wind- en zonneparken afdoende geborgd te worden? De paragraaf 2.7.1 en artikel 2.62 van de Omgevingsverordening van Gelderland voorziet daar niet in.
15. Pag. 16 'Nieuwe windturbines zijn niet toegestaan in weidevogelgebieden (artikel 2.51a)': sinds de start van het Energie-akkoord is op veel plekken de status weidevogelgebied door

de Provincie Gelderland in meerdere gebieden geschrapt. Echter een aantal geldende bestemmingsplannen buitengebied kennen nog wel de bestemming 'agrarijs gebied met waarden, zone weidevogels' of vergelijkbare formuleringen, ook op die 'geschrapte plekken'. Hoe wordt er in de onderhavige procedure met een dergelijk 'statusverlies' rekening gehouden, of anders gesteld tot welke hoogte kan bescherming van biodiversiteit (i.c. weidevogels) gelden voor beschrijving van de effecten in de onderhavige procedure?

16. Pag. 17 Koers Ruimte en leefomgeving: welke betekenis heeft deze werkwijze voor het maken van slimme ruimtelijke keuzes voor de onderhavige procedure? Toepassing hiervan blijkt nu nergens uit.
17. Pag. 19 bovenaan, gezamenlijk verkennen van de (on)mogelijkheden voor duurzame elektriciteit, en tekstkader pag. 20 Toelichting status zoekgebieden: de ervaring leert dat initiatiefnemers bij deze RES-aanpak al een soort van langjarige speculatieve claim in gebieden leggen, zonder dat serieus met de bevoegde gezagen is afgetast wat de haalbaarheid van het initiatief in betreffende omgeving is. Dat geeft in geval van initiatieven windparken veel en ernstige onrust bij de omwonenden. Gaat daar in de onderhavige procedure een zorgvuldiger aanpak voor ingezet worden, eerst de aanwijzing zoekgebieden en omgevingstoets en daarna pas ontvankelijkheid voor procedures benodigde vergunningen?
18. Pag. 23 par 3.5 Gemeentelijk: hoe gaat conflict van een omgevingsvisie van een gemeente met de uitkomsten van het plan-MER, in de praktijk mogelijk beslecht worden? Het opstellen van de RES 2.0 heeft immers geen formele status.
19. Pag. 24 par. 4.1 doel en diepgang van het plan-MER:
 - 'anticiperen op aanscherpen van opwekdoelstellingen van duurzame energie': als dit anticiperen wel mogelijk is, waarom dan niet anticiperen op aanscherping milieunormen windturbines en anticiperen op verschuiving in taakstellingen wind op land versus wind op zee?
 - Detailniveau diepgang van de effectenanalyses in het plan-MER: aansluiting bij het detailniveau van de keuzes die voorliggen heeft het risico dat effectenanalyse bij initiatieven tot realisatie van windparken en de benodigde bekabeling en verdeelstations voor aansluitingen op het elektriciteitsnet, lokaal achterwege gelaten kan worden. Of kan dat niet het geval zijn? En indien niet, hoe is dat dan geborgd?
20. Pag. 25 tekstkader 'Zon op dak buiten scope van het plan-MER': wat betekent dit voor het meerekenen van zon op dak in de totale opgave RES? Zowel qua zon op dak, als transitie naar duurzame energie op bedrijventerreinen, inclusief realisatie van smart energy hubs, liggen er nog ruime mogelijkheden en opgaven. Dat zijn toch zaken van belang mee te rekenen in de totale RES opgave en dus ook van belang voor de invulling van de onderhavige procedure?
21. Pag. 26 Fase 3 derde gedachtestreepje, 'Voor de milieueffecten, ruimtelijke inpassing, netinpassing en oppervlakte- en/of grondwater houdt de beoordeling niet op bij de provinciegrens.' en 'studiegebied' pag. 28: hoe dit belang voor de genoemde RES-sen precies wordt meegenomen wordt niet duidelijk. Een invloedsfeer van een initiatief grootschalig wind in Gelderland over een aangrenzende provincie dient volwaardig in de effecten beschrijving en besluitvorming een plaats te hebben. Hoe is dit mogelijk?
22. Pag. 27 'gevoeligheidsanalyse ter validatie zijn van belang om te monitoren en bijtijds bij te sturen als dat nodig is' en tekstkader 'vooraf getoetst aan de wetgeving vanuit het toetsingskader van het plan-MER': kan dit ook betekenen dat onderhavig onderzoek van Gelderland de vaststelling AMvB 'nationale windturbine bepalingen leefomgeving + bijbehorend MER' in tijd kan inhalen, en zo ja, hoe gaat dat bijtijds bijsturen dan in zijn werk?

23. Pag. 29 par. 'Gehanteerde referentieturbines/de hoogte van de referentieturbines zijn geen maximale hoogte. Bij de uitwerking van concrete projecten worden effecten in meer detail onderzocht aan de hand van concrete turbintypen': er is nu al sprake van initiatieven voor realisatie van windturbines met een ashoogte van 180 m en een tiphoogte van 280 m. Hoe kan in een getrapte benadering van onderhavig plan-MER en vergunningprocedure voor lokale initiatieven windparken, afdoende geborgd worden dat de milieu-effecten beschrijving en -analyse volwaardig plaatsvinden bij de nodige besluitvorming?
24. Pag. 30 'Solitaire windturbines maken – in lijn met het bestaande windbeleid- geen onderdeel uit van de scope van het plan-MER': waarom niet? Windturbines van industrieel kaliber zijn toch onderdeel van het 'besluit activiteiten leefomgeving'(BAL), of er dan 1 of 2 komen te staan, is toch van nagenoeg gelijke invloed op de omgeving?
25. Pag. 31 tekstkader 'Uitspraak Raad van State Activiteitenbesluit', laatste alinea: wat gaat er voor, de AMvB of onderhavig plan-MER? Het is toch vreemd dit plan-MER zonder verwerking van de nieuwe normen door te zetten tot afronding, wetende dat de nieuwe landelijke normen er aan staan te komen?
26. Pag. 32 Tabel 4.1: wat is een afstand PR 10-6 ?
27. Pag. 33 tekstkader 'uitgangspunt ten aanzien van Molenaarswoningen': nu is in de praktijk al merkbaar dat initiatiefnemers proberen tot samenwerkingscontracten met collectief aangesproken landbouwers/grondeigenaren rond een gedacht te realiseren windpark te komen, om toepassing van 'harde' milieunormen te kunnen omzeilen en de kans op realisatie van het initiatief te vergroten. Uit ervaring met bovengrondse hoogspanningsleidingen weten we dat wonen direct onder die leidingen niet gezond is. Te dicht bij windturbines wonen is ook niet gezond. Hoe borgt het bevoegd gezag dat er in de effectenbeschrijving de gezondheidsrisico's naar waarde worden meegenomen, zodat er vervolgens in de besluitvorming realisatie windparken niet op voorhand misbruik kan worden gemaakt van een uitzondering 'molenaarswoningen'?
28. Pag. 36 tekstkader 'disclaimer kaartmateriaal': evenals voor de 120 meter windmolens een geluidscontour berekend op basis van uitgangspunten voor een realistische ondergrens te hanteren, kan of moet zelfs zo iets ook voor de 166 meter turbines voor de bovengrens gedaan kunnen worden, eventueel indicatief. Anders wordt alleen de lichtste 'belasting' in het kaartmateriaal als zoekgebied 'erg ruim' ingevuld. Juist in de onderhavige m.e.r. rekening houden met een groter en ernstiger geluidsbereik van hogere en grotere windturbines mag niet ontbreken voor een meer correcte duiding van de zoekgebieden in de verschillende alternatieven. Nadrukkelijk dring ik erop aan dit aan te passen in onderhavige NRD en m.e.r.
29. Pag. 37 t/m 51 , afbeeldingen 4.4 t/m 5.12: de kaartschaal afbeeldingen in dit NDR geeft nauwelijks scherpte in de precieze begrenzing van zoekgebieden voor wind. Hoe kunnen inwoners daar hun 'rechten' aan verbinden? Zo laten afbeeldingen 5.1 en 5.5 op sommige plekken qua omvang dezelfde 'donkere vlekken' de onderzoeksgebieden voor wind zien. Terwijl ik bij afbeelding 5.5 zeker weet dat de strengere afstand van 530 meter tot woningen die onderzoeksgebieden sterk inperkt en dat niet op afbeelding 5.5 tot uitdrukking komt. Hoe zit dat, hoe kan dat de effectbeschrijving beïnvloeden?
30. Pag. 37 afbeelding 4.5, aandachtspunt buisleiding: vallen onder de aanduiding buisleiding, ook de kerosine leidingen en andere leidingen van Defensie? Deze zijn voor nabijheid windparken en aan te takken grondleiding op het net, voor voldoende waarborg veiligheid omwonenden van groot belang.
31. Pag. 41 bovenaan, autonome ontwikkelingen: Worden hierbij ook voorgenomen vaststellingen, uitbreidingen en intensiveringen van gebruik van wegen en spoorlijnen, Twentekanaal, 'wachtruimte aanvliegroute' Lelystad Airport, laagvliegen en nieuw te realiseren energie infrastructuur bij stakeholders opgevraagd en meegenomen? Die

voornemens zijn er en dienen m.i. in de autonome ontwikkelingen én de cumulatieve verwachtingen en berekeningen milieueffecten bij de onderhavige m.e.r. meegenomen te worden.

32. Pag. 41 onder 5.2.1, het volledige onderzoeksgebied voor windturbines (120m), windturbines (160m) en zonneparken verschild + tekstkader disclaimer kaartmateriaal/geen kaarten windturbines met ashoogte van 166m: voor 166 m windturbines zijn toch geen aparte belemmeringen en aandachtspunten benoemd en ook niet op kaart aangegeven? En evenals bij mijn opmerking 28: evenals voor de 120 meter windmolens een geluidscontour berekend op basis van uitgangspunten voor een realistische ondergrens te hanteren, kan of moet zelfs zo iets ook voor de 166 meter turbines voor de bovengrens gedaan kunnen worden, eventueel indicatief. Anders wordt alleen de lichtste 'belasting' in het kaartmateriaal als zoekgebied 'erg ruim' ingevuld. Juist in de onderhavige m.e.r. rekening houden met een groter en ernstiger geluidsbereik van hogere en grotere windturbines mag niet ontbreken voor een meer correcte duiding van de zoekgebieden in de verschillende alternatieven. Nadrukkelijk dring ik erop aan dit aan te passen in onderhavige NRD en m.e.r.
33. Pag. 43 uitgangspunten alternatievenontwikkeling:
- punt 1 zonder belemmeringen en aandachtspunten 166 m windturbines is hier een ongewenste disclaimer.
 - Punt 5 hoe zijn in het alternatief natuur deze locaties bepaald?
 - Punt 9 de strekking/inhoud hiervan wordt niet duidelijk gemaakt, hoe is dit uitgewerkt?
 - Punt 10: hoogst bezwaarlijk, daarmee worden zwaarder kaliber, grotere en hogere turbines, niet zwaarder meegerekend in effectenbeschrijving dan 120 m windturbines.
34. Pag. 44 bovenaan, alternatief gezonde en veilige leefomgeving: hier is toch alle bewoning in de omgeving meegenomen, ook die in het studiegebied over de provinciegrenzen!?
35. Pag. 44 onder 5.3 eerste alinea: hoe kunnen zoekgebieden voor windturbines van 166 meter worden meegenomen in de alternatieven als deze niet op kaart worden weergegeven?
36. Pag. 46 bovenaan:
- dat het alternatief gezonde en veilige leefomgeving niet expliciet rekening houdt met slagschaduw, onder mom van mitigeren met een stilstand voorziening en het verzoek van de Provincie Gelderland aan ontwikkelaars om altijd 0 uren slagschaduw te hanteren op gevoelige bestemmingen, is buitengewoon bedenkelijk, een boterzachte garantie en onhoudbaar in de praktijk. Hoe gaat dat formeel bestuurlijk geregeld worden?
 - Slagschaduw gaat naar verwachting en gangbare praktijk voor omwonenden en kantoren in de omgeving van grote windturbines (aan de schaduw kant) veel problemen geven. Het slagschaduw bereik (tot een afstand van 10 x tiphoogte van windturbines), dient in onderhavig effecten onderzoek volwaardig beschreven te worden en ook op de kaarten van de alternatieven tot uitdrukking te komen; hoeveel bewoning er is binnen het bereik c.q. invloedgebied aan west/noord/oost-zijde inzake slagschaduw 120 en 166 m hoge turbines? Pas daarna kan in besluitvorming rekening gehouden worden met daadwerkelijke hinder en is eventueel op die hinder toepasbare mitigatie aan te geven en te beoordelen. Dit dient voorwaardelijk in de onderhavige m.e.r. meegenomen te worden.
37. Pag. 46 de belangrijkste sturende criteria die aan de basis liggen voor dit alternatief: de genoemde geluidscontouren betreffen oude normen waarvoor nieuwe normen in ontwikkeling zijn middels de in voorbereiding zijnde AMvB milieunormen windturbines. Ook de actualiteit van de hier genoemde veiligheidscontouren en adviesafstanden, verlangt vooraf een nadere duiding. De onderhavige m.e.r. uitvoeren op basis van verouderde normen komt niet tegemoet aan de zorgplicht overheid.

38. Pag. 46 'harde belemmeringen/buisleidingen': vallen onder de aanduiding buisleiding, ook de kerosine leidingen en andere leidingen van Defensie? Deze zijn voor nabijheid windparken en aan te takken grondleiding op het net, voor voldoende waarborg veiligheid omwonenden van groot belang.
39. Pag. 46 afbeelding 5.5: Hoe kan de donkere vlek c.q. het onderzoeksgebied voor wind rond het windpark initiatief Papenslagweg hier zo ruim begrensd uitrollen? Er zijn namelijk 9 woonadressen rondom dit voorgenomen windpark gebied op 400 m gesitueerd (en nog eens 24 binnen 800 m). Om die reden kan met 'strenger' doorrekenen van 530 m afstand nooit een dergelijke vlek, hooguit een heel klein en dun streepje, op de kaart onderbouwd worden in dit alternatief Gezonde en veilige leefomgeving – windenergie (120m). Hoe dat voor het vervolg op te lossen?
40. Pag. 47 Alternatief landschap/ Omgevingsverordening Gelderland waardevolle open gebieden: hier wreekt zich enorm de kaartschaal welke in deze m.e.r. wordt gehanteerd, op ander schaalniveau zijn er namelijk veel meer open ruimten die van betekenis zijn voor de landschappelijke en ecologische kwaliteit van de leefomgeving, en die beschermd zijn middels de vigerende bestemmingsplannen. Hoe daar toch in de onderhavige m.e.r. of vervolgstappen besluitvorming grootschalig wind, mee rekening te houden?
41. Pag. 50, afbeelding 5.10: hier wreekt zich dat waarden natuur over de provinciegrens niet zijn meegenomen en niet op de kaart staan. Dat dient in de uitwerking onderhavige m.e.r. alsnog te gebeuren. Hoe gaat daarin worden voorzien, volledig studiegebied in kaart brengen op dit onderdeel?
42. Pag. 52 criteria aan de basis alternatief Energiesysteem: het alternatief houdt rekening met de bestaande en toekomstige netcapaciteit, maar ook met de al in onderzoek zijnde smart energy hubs bij bedrijventerreinen? Dit is bijzonder wenselijk om de lokale opgave wind in het perspectief oorspronkelijke criteria RES 1.0 te plaatsen, namelijk bij bedrijventerreinen, gebundeld langs infrastructuur en nabij bestaande verdeelstations elektriciteitsnet.
43. Pag. 53 Tabel 6.1 techniek windenergie, aspect natuur, criterium effecten op beschermde soorten Wet Natuurbeheer, zou ook gevoelige fauna voor effecten windturbines specifiek in beeld gebracht dienen te worden.
44. Pag. 53 Tabel 6.1 techniek windenergie, aspect geluid, criterium invloed op geluidgevoelige bestemmingen binnen geluidscontouren, zou ook de nabijheid met invloed op specifiek gevoelige personen een plek in de uitwerking moeten krijgen.
45. Pag. 55 milieuaspecten cumulatief geluid: breed cumulatief meenemen voor geluidhinder, is ook in deelgebieden nodig, want te verwachten rond (geplande) toename vlieg-, trein- en vaarverkeer in de naaste omgeving.
46. Pag. 55 uitgangspunten beoordelingskader/ overlap met (bekende) bestaande kabels en leidingen: bij voorbeeld trajecten Kerosine leidingen Defensie zijn geheim, maar wel gevaarlijk, en ook bij Defensie na te vragen, en moeten voor voldoende borgen van de veiligheid meegenomen worden in de effectbeschrijvingen.
47. Pag. 57 Tabel 6.2, thema gezonde leefomgeving/aspect slagschaduw: waarom niet-maatgevend? Betreft namelijk een erg hinderlijk aspect van (grote) windturbines!

20 maart 2023

